

GARCÍA PILÁN, Pedro (ed.)

Tots els colors de Josep-Vicent Marqués

València, Institució Alfons el Magnànim, 2018, 269 pàg.

Joan Sanfèlix Albelda

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

joan.sanfeliu@uv.es

*Per això quan demanem un País Valencià lliure,
demanem un País Valencià lliure, viu, verd,
no patriarcal, socialista
i amb més autogestió i menys autobombo¹*

He tingut entre les mans un llibre necessari. Potser és l'adjectiu, dins dels molts que en calen per a descriure Josep-Vicent Marqués i la seua obra, que més s'adequa a la percepció que tinc, després de ser-ne lector, en relació amb aquest treball que recull les aportacions diverses de Marqués, la seua biografia i el moment social actual al nostre país.

Aquest treball editat per Pedro García Pilán, que també aporta un introductor i recomanable text propi, és un recull de capítols de diferents autores i autors que tracten de recuperar tots els vessants del sociòleg i escriptor valencià desaparegut ja fa més de deu anys, és a dir, *tots els colors de Josep-Vicent Marqués*. Es tracta d'una obra, com deia, necessària per la seua actualitat i pel seu abast, que recupera la figura malauradament no tan coneguda com caldria d'un referent intel·lectual de primer ordre, probablement al nivell d'altres il·lustres

valencianes i valencians que l'han precedit. En paraules de l'editor «un imprescindible» o «un dels intel·lectuals més lúcids de la segona meitat del segle XX».

Llegir aquesta mena de reconeixement pòstum a l'obra i vida de Marqués és un plaer literari i també sociològic. La seua lectura ens farà comprendre millor, d'una banda, un moment històric concret del nostre país, un període a cavall entre una dictadura sagnant en liquidació i una incipient, incompleta i erràtica democràcia que perdura fins a les primeries del segle XXI, i de l'altra, la vida del protagonista. És un llibre que parla de nosaltres, de les dones i els homes valencians, del nostre paper al món o en el conjunt de l'Estat com a comunitat humana reconeguda. Ara bé, també és una obra que s'adreça prioritàriament a aquella gent amb certa sensibilitat per les conseqüències nefastes dels grans sistemes de dominació contemporanis. I tot filtrat

¹ Citat en el capítol de Joan Francesc Peris, és un fragment de les reflexions de Josep-Vicent Marqués en *País perplex* (1979).

des de la mirada policromàtica de Marqués, que ens ajudarà a repensar-nos des de paràmetres heterodoxos i lluny de dogmatismes.

Aquest treball, editat amb molta cura i una estima personal que es percep fàcilment entre línies, s'articula mitjançant somriures (quan no rialles incontrolables) i llàgrimes en el record d'un personatge particular, únic i segurament irrepetible. *Tots els colors de Josep-Vicent Marqués* ens parla d'un individu complex i convuls: escriptor, assagista, ecologista, home pretesament igualitari (o com ara s'acostuma a dir, home en transició), marxista heterodox, i també fusterià, però encara més heterodox si cap. Hi trobem una vida de lluites, contextualitzada fantàsticament per les autores i els autors dels diferents capítols, en un moment social molt particular d'aquest país nostre, un país que Marqués també va repensar en clau crítica des de diferents angles. Entre els seus fulls podem olorar els corredors del Departament de Sociologia de la Universitat de València, lloc on va desenvolupar la seua vida professional com a professor, però, a més, en passar-ne les pàgines també ens impregna intensament una olor de devesa i d'horta, o de pólvora incendiària fallera.

Recuperar per al públic valencià l'obra i la trajectòria de Josep-Vicent Marqués era quasi un deute que tenien aquells que el van conèixer, els que van treballar colze a colze amb ell, els que van gaudir de la seua companyia en les diferents lluites en què l'autor de *País perplex* va participar. Si aquest és l'objectiu d'aquesta obra col·lectiva, sens dubte que té tota la potencialitat per a aconseguir-ho.

Estructuralment i des d'un punt de vista més analític, hi trobem alguns capítols de caire més sociològic, com el de Rafael Castelló, company —en part deixeble— i professor del Departament de Sociologia, o el de Fátima Perelló, professora també del mateix centre a la Universitat de València. En les seues paraules podem localitzar, des de dues òptiques complementàries, el Marqués que va analitzar un país contradictori (encara sota l'influx o impacte fusterià) des d'una visió certament particular. Tal com assenyala Castelló,

«reconeix el seu valencianisme com una forma particular d'internacionalisme» i tracta de relacionar-lo amb autors que, en certa mesura, ens poden ajudar a entendre el seu posicionament i que es poden resumir en les figures de Gramsci i, en part, Bourdieu, tant de moda aleshores i encara ara. Marqués esdevingué una mena d'intel·lectual orgànic, i així —apunta Castelló— li agradava veure's ell mateix.

En aquest mateix capítol s'analitzen alguns conceptes clau en la trajectòria de Marqués i que han estat centrals en la reconstitució del valencianisme des de la revisió fusteriana, com ara la *fosca consciència* o l'aposta sociopolítica de país que es troba en els orígens de certes interpretacions «terceravistes».

D'altra banda, trobem una reflexió sobre la part *lila* de Marqués en el capítol d'un altra companya de Departament present al llibre, la professora Fátima Perelló. Aquell *color del roig* pel qual molts l'hem conegut. Aquest vessant de la trajectòria personal, acadèmica i activista de Marqués se'ns apareix fonamentalment a través del seu treball en l'àmbit del feminisme, o per ser més específic, de l'estudi de les masculinitats, espai on és considerat un pioner, ja no tan sols en l'àmbit valencià sinó també global. L'obra *¿Qué hace el poder en tu cama?* és un fantàstic exemple de tota aquella producció antipatriarcal que va fer, començant per la seua tesi doctoral en sociologia, *La construcción social del varón*, així com diferents capítols i obres col·lectives o d'altres textos amb el seu to particular, com ara *Sobre la alienación del varón*. Tots aquests textos apareixen referenciats en el capítol escrit per la sociòloga valenciana, així com en el capítol següent, el d'Hilario Saéz. En resum, Marqués, d'alguna manera, va introduir la incomoditat en el discurs (i en la pràctica) sobre la identitat tradicional masculina, fins i tot per a aquells homes dels sectors més progressistes del moment.

D'aquesta mateixa part de l'obra marquesiana i del seu activisme, en parla també Hilario Saéz, sociòleg andalús que va conèixer l'escriptor valencià i de qui escriu amb especial respecte desgranant tant algunes de les seues aportacions com anècdotes de quan s'esgotava ja la vida

de Marqués. D'aquest capítol destaca el seu paper en la constitució de grups d'homes a l'Estat espanyol, gènesi d'allò que hui, tot i la seua reduïda dimensió, podem considerar com a moviment d'homes per la igualtat.

L'autor d'aquestes pàgines destaca, entre d'altres qüestions del llegat sobre la crítica de la masculinitat de Marqués, el posicionament, tantes vegades debatut al conjunt dels grups d'homes igualitaris, sobre si autodenominar-se, de manera individual o col·lectiva, com a feministes. Així doncs, recupera alguna de les seues idees al voltant d'aquest tema tan controvertit, malgrat que el valencià semblava tenir-ho clar: «Aunque se sienta entusiasmado por el feminismo, creo que es mejor que usted, caballero, no se declare feminista. Pueda dar la impresión de que los hombres seguimos queriendo meter la nariz en todas partes y apuntarnos todo lo que hacen las mujeres. Defínase como solidario con el feminismo, igualitario, antisexistista o antipatriarcal».

Cal destacar, sobre aquesta obra, que és un treball que permet descobrir parts de la seua trajectòria no tan conegudes (si més no, l'acadèmica), parts especialment vinculades amb l'àmbit —diguem-ne— més literari. Entre les pàgines i els capítols d'aquest llibre, fonamentalment en el de Jesús Peris, podem descobrir la seua prosa, aquella manera tan particular d'escriure, des de la ironia, la provocació o el sarcasme, amb un humor particular i una crítica no sempre ben acceptada, que va capgirar els esquemes mentals de molta gent. Josep-Vicent Marqués és el rondallista postmodern, com diu aquest filòleg, o l'àcid escriptor capaç de fer-nos veure, mitjançant històries d'allò més curioses, els grans sistemes de dominació que s'infiltra fins al nostre dormitori o la nostra cuina.

La seua aportació periodística i mediàtica, d'altra banda, ha estat destacada especialment, però no únicament, en el capítol d'Anna Mateu. En les seues línies, l'autora tracta de donar el valor que cal a aquest aspecte de l'obra marquesiana, ja que el seu treball periodístic, fonamentalment mitjançant escrits d'opinió, va significar tota una producció mereixedora de ser coneguda. Espai de lletres i paraules dirigides a un

públic no acadèmic on el sociòleg va abocar tot el seu coneixement de la societat valenciana, així com, en part, també de la societat espanyola i la societat en general, i la seua mirada crítica sobre diferents realitats que, com era habitual en ell, anaven de les relacions més personals en l'àmbit domèstic als grans assumptes socials i de lluita comunitària del moment.

Entre aquells assumptes, cal destacar de manera molt significativa el paper de Marqués en el naixement dels moviments ecologistes valencians. Pensar en ell és pensar també en verd, un altre color del roig i de Josep-Vicent Marqués. Els dos darrers capítols s'han dedicat a reivindicar, entre d'altres, aquest vessant ecologista de la seua vida, encara que també la seua particular vocació política.

Marqués va transitar diferents espais associatius, activistes i polítics, i de vegades va dinamitar algunes fronteres existents entre ells repensant-los d'una manera més vinculada a l'acció i permanentment relacionada amb el roig, el verd, el lila i el quadribarrat com a eix, tal com ell mateix assenyala i com podem comprovar al llarg del llibre.

Sempre vinculat a una mena d'esquerra alternativa, amb simpaties, fins i tot, des de la seua heterodòxia, per l'anarquisme, en la trajectòria política del sociòleg valencià destaquen algunes fites, especialment la que va suposar Germania Socialista, un espai pensat pel mateix sociòleg com un grup d'acció i no com un partit polític *stricto sensu*. Una trajectòria que, tot i ser breu, és recuperada en diversos capítols. També destaca la seua candidatura al Senat l'any 1979, recordada per Joan Francesc Peris en el seu capítol, en què assenyala el relatiu èxit electoral d'aquella aventura institucional i política de Marqués.

No obstant això, per a molta gent, Marqués va ser una persona vinculada especialment al verd. Sempre preocupat pel territori, sense que això suposara deslligar-lo de la qüestió social o nacional, destaquen els seus pensaments recollits per Peris i que encara estan plenament vigents, potser fins i tot per desenvolupar: les energies renovables, el rebuig a l'energia nuclear

i la defensa d'espais com la devesa del Saler o l'horta de València.

Són diversos els autors i les autores que destaquen, al llarg d'aquestes pàgines, l'acció contra el camp de golf del Saler o les que van dur a terme el grup Margarida, la intrahistòria del qual trobem ben desenvolupada en el darrer capítol escrit per Enric Amer. Aquest col·lectiu fou considerat pel propi Marqués com el primer grup pròpiament ecologista del País Valencià i es va iniciar en el context de la lluita tractant d'evitar la ubicació d'una central nuclear a Cofrents.

En conclusió, ens trobem davant d'una sèrie de capítols que, de manera molt encertada, des del títol fins a cada una de les pàgines, recuperen el llegat intel·lectual, teòric i activista d'un personatge particular i inoblidable, un personatge que d'alguna manera està present en moltes de les reflexions de les esquerres alternatives valencianes, no només les polítiques, aquelles que molt probablement sota el seu influx, com queda palés en el llibre, s'han repensat en una varietat cromàtica heterodoxa i han incorporat *tots els colors de Josep-Vicent Marqués*.

